

І. І. Мойсієнко

*Херсонський державний університет
Регіональний ландшафтний парк
«Кінбурнська коса»*

ПРОСТОРОВО-ЕКОЛОГІЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЛУЧНОЇ РОСЛИННОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «КІНБУРНЬСЬКА КОСА»

Кінбурнська коса унікальний природний масив, яка характеризується значною різноманітністю природних умов, що обумовило формування тут своєрідного та флористично насиченого рослинного покриву. Зокрема, яскравим показником диференціації природних умов є те що цей півострів омивається водами трьох різних водойм: Дніпровсько-Бузького лиману з півночі, мілководної морської Ягорлицької затоки з півдня та власне Чорним морем із заходу; достатньо багатою також є внутрішня гідрологічна мережа, яка на поверхні представлена солоними, рідше прісними водоймами та болотами. Саме значна природна диференціація, яка на відміну від багатьох інших територій, до сих пір досить слабо нівельована антропогенним впливом визначила велику соціологічну привабливість цієї території. Зокрема, на Кінбурнській косі успішно функціонують 2 відділення Чорноморського біосферного заповідника («Волижин ліс» та «Солоноозерний»), Регіональний ландшафтний парк «Кінбурнська коса»; нещодавно оголошено про створення нового об'єкту, який, маємо надію, скоро розпочне функціонування – національний природний парк «Білобережжя Світослава» [1, 2, 6, 7].

Значна диференціація природних умов, в свою чергу, зумовила значне фітоценотичне різноманіття. Рослинність Кінбурнської коси є характеризуються значною комплексністю та мозаїчністю. На позитивних елементах рельєфу домінуючим типом рослинності є псамофітні степи; На негативних колкові ліси, в комплексі з лучно-степовою, лучною, болотною, водною та чагарниковою або ж галофільні комплекси. Значним різноманіттям відрізняються також літоральні природні комплекси. В даній статті ми зупинимося на диференціації лучної рослинності регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса». Назви видів рослин наведені при характеристиці угруповань подано за Кобів (2004) та Mosyakin & Fedoronchuk (1999) [3, 11].

Лучна рослинність (угруповання класу *Molinio-Arrhenateratea*) поширена головним чином по великих зниженнях (улоговинах) серед арен і частково на невеликих, але глибоких міжкучугурних зниженнях, в останньому випадку разом з лісовими гайками. Рослинний покрив лук сильно варіює в залежності від ступеню зволоження. В справжньолучних угрупованнях домінують такі рослини: мітлиця гігантська *Agrostis gigantea*, куничник наземний *Calamagrostis epigeios*, свинорій пальчастий *Cynodon dactylon* (L.) Pers., комишевик звичайний *Scirpoides holoschoenus* (L.) Sojak, костриця борозниста *Festuca rupicola* Neuff. У складі різнотрав'я – дивина фіолетова *Verbascum phoeniceum* L., звіробій продірявлений

Hypericum perforatum L., морква дика *Daucus carota* L., пижмо звичайне *Tanacetum vulgare* L., злинка подільська *Erigeron podolicus* Besser. На більш зволжених ділянках болотистих лук домінують осока гостра *Carex acuta* L., осока річкова *Carex riparia*, очерет звичайний *Phragmites australis* тощо, а серед різнотрав'я зустрічаються живокіст лікарський *Symphytum officinale* L., плакун верболистий *Lythrum salicaria*, сідач коноплевий *Eupatorium cannabinum* L., кипрей волохатий *Epilobium hirsutum* L. Загалом лучна рослинність у складі РЛП займає досить значну територію. За зайнятою площею серед природних угруповань вона займає друге місце, поступаючись лише псамофітно-степовій рослинності. На території РЛП значні масиви лук трапляються в урочищах «Коменданське», «Орхідне поле», в зниженні що прилеглі до «Ковалівської саги» [2, 4, 5] та по всій території невеликими фрагментами навколо численних озер, лісових гайків, солончаків та у приліторальних зниженнях.

Найбільш сухі варіанти лук належать до остепнених (лучно-степових) ділянок. Дані угруповання займають не значну площу, вони представлені невеликими ділянками на схилах та деяких днищах неглибоких котловин видування. Приурочений до депресивних елементів рельєфу з високим рівнем ґрунтових вод та дерновими ґрунтами. Домінуючими видами лучно-степових угруповань є костриця борозниста *Festuca rupicola*, свинорій пальчастий *Cynodon dactylon*, комишівник звичайний *Scirpoides holoschoenus*, тонконіг вузьколистий *Poa angustifolia*, тимофіївка степова *Phleum phleoides* (L.) Н. Karst., куничник наземний *Calamagrostis epigeios*. Серед різнотрав'я трапляються люцерна серповидна *Medicago falcata* L., вязіль барвистий *Coronilla varia* L., підмаренник справжній *Galium verum* L. aggr., дивина фіолетова *Verbascum phoeniceum*, берізка лінійна *Convolvulus lineatus* L., шавлія дібровна *Salvia nemorosa* L., гвоздика польова *Dianthus campestris* M. Bieb. та чистець прямий *Stachis recta* L. тощо.

Значна частка лук Кінбурнської коси припадає на глікофітні луки, що приурочені до засолених ділянок. Галофільно-лучна рослинність розвивається в зниженнях, часто вона підперезує солоні озера, розташовується дещо далі від останніх, за поясом солончакової рослинності. Також вона тягнеться вздовж морської літоралі. В рослинному покриві домінують пирій видовжений *Elytrigia elongata* (Host) Nevski, костриця Регеля *Festuca regeliana* Pavl., осока розставлена *Carex distans* L., покісниця гігантська *Puccinellia gigantea* (Grossh.) Grossh. В різнотрав'ї представлені козельці дрібноквіткові *Scorzonera parviflora* Jacq., алтея лікарська *Althaea officinalis* L., подорожник солончаковий *Plantago salsa* Pall., тризубець морський *Triglochin maritimum* L., конюшина сунична *Trifolium fragiferum* L., кульбаба бессарабська *Taraxacum bessarabicum* (Hornem.) Hand.-Mazz., перстач повзучий *Potentilla reptans* L., морква дика *Daucus carota*. Галофітно-лучна рослинність, як і лучна, також приурочена до масштабних знижень і має схожі закономірності поширення на аренах.

Лучні угруповання Кінбурнської коси мають значну созологічну цінність. В їх складі відмічено цілу низку созофітів, що включені до Європейського Червоного списку (ЄЧС), Червоної книги України (ЧКУ), додатків конвенції Cites (Cites), Червоного списку Миколаївської області (ЧСМО) [8, 9, 10]. Зокрема, тут зростають плодоріжка блощична *Anacamptis coriophora* (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase (Созологічний статус: ЧКУ, Cites), плодоріжка болотяна *Anacamptis palustris* (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase (ЧКУ, Cites), плодоріжка розмальована *Anacamptis picta* (Loisel.) R.M. Bateman (ЧКУ, Cites), холодок Палласа *Asparagus pallasii* Mischz. (ЄЧС, ЧКУ), оман високий *Inula helenium* L. (ЧСМО), жовтозільник дніпровський *Jacobeia borysthenica* (DC.) B.Nord. & Greuter (як *Senecio borysthenicus* (DC.) Andr.) (ЄЧС), ряска Буше *Ornithogalum boucheanum* (Kunth) Aschers. (ЧКУ), вушанка полинова *Otites artemisetorum* Klokov (ЄЧС), сон лучний *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. (ЧКУ), медовий осот солонцевий *Raponticum serratuloides* (Georgi) Bobr. (ЧСМО), валер'яна повзучопагонова *Valeriana stolonifera* Czern. (ЧСМО).

Список використаних джерел:

1. Деркач О. М. До питання про створення Національного природного парку «Кінбурнська коса» // Розбудова екологічної мережі Українського Причорномор'я: стан та перспективи. — Миколаїв, 2003. — С.26–29.
2. Кінбурн: Перспективи збалансованого розвитку. Серія: Збереження біорізноманіття в Приморсько-степовому екокоридорі / С.В.Тарашук, Г.В.Коломієць, О.М.Деркач, Я.І.Мовчан, І.І.Мойсієнко, М.М.Парафіло, О.С.Абдулоєва / Під. ред. Г.В. Коломієць. — Київ: Громадська організація «Срібна чайка», 2008. — 48 с.
3. Кобів Ю. Список українських наукових та народних назв судинних рослин. — К.:Наук. думка, 2004. —800 с.
4. Мойсієнко І.І. Цінне в созологічному відношенні урочище «Комendanтське» (РЛП «Кінбурнська коса», Миколаївська область) // VII Міжнародні Новорічні біологічні читання (Миколаїв, грудень 2007 р.): зб. наук. праць, випуск 7 / Під. ред. С.В.Гетманцева. — Миколаїв: МДУ імені В.О.Сухомлинського, 2007. - С. 206 - 208.
5. Мойсієнко І.І. Вільховий ліс урочища «Ковалівська сага» (РЛП «Кінбурнська коса», Миколаївська область) // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського. Серія: Біологічні науки. — 2008. — Вип. 23, № 3. — С. 68-70.
6. Петрович З. О. Здобутки, проблеми і перспективи регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса» // Розбудова екологічної мережі Українського Причорномор'я: стан та перспективи. — Миколаїв, 2003. — С.51–58.
7. Про створення національного природного парку «Білобережжя Святослава» // Указ Президента України № 1056/2009 від 11.12.2009.
8. Регіональний «червоний» список Миколаївської області // Рішення III сесії 16 скликання Миколаївської обласної ради депутатів від 16 жовтня 1990 р. — Миколаїв, 1990. — 15 с.
9. Червона книга України. — Київ: Вид-во Укр. енцикл., 1996. — 608 с.
10. Червона книга України. — Київ: Вид-во Глобалконсалтинг, 2009. — 912 с.
11. Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. — Kiev, 1999. —346 p.